

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՒՄ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԻԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻՒՄ ՀԱՐԱԹ 19 ՅՈՒՆԻՍ 1871

ԹԻՒ 912

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վերամշակման զորաբանակայ յաղթական վերադարձն 'ի Պէրլին չքղփառաորութեամբ կատարեցաւ 'ի 4-16 ներկայ ամսոյս : Այս ազդային մեծ տօնախմբութեանը ներկայ էին Վերամշակման տիրոջ իշխանայ մեծագոյն մասը, նորահաստատ կայսերութեան զինուորական և քաղաքային զինուոր պաշտօնատարները, ինչպէս նաև օտարական երեւելի պաշտօնակալք ունեւոր : Սիննոյն օրը 'ի պատիւ Վերամշակման Վիլլամ կայսեր շինած հայկապարձանին նաւակատեաց հանգիստը կատարեցաւ 'ի ներկայութեան անթիւ, տնտեսարար Ժորժ Բոնի, որոնք ազդասիրական բուռն աշխուժեւ շարժեալ իրենց կեցեցնեալուն և ծափահարութեանց ցնծալի աղաղակներով օրը կը թնդացնէին :

Այս բարեպատի հոգով Վերամշակման շնորհաւորական խորհուրդը մի քանի օր հայրենասիրական խնդակցութիւնը յայտնեց և միանգամայն ասաց 'ի ինքն համոզեալ է թէ խաղաղութիւնը երկարատեւ պիտի ըլլայ Եւրոպայի մէջ : Այլ 'ի նոյն աւուր 'ի պատիւ տօնախմբութեան տրուած կայսերական հացիբլոքին մէջ, ուր 700 հոգիէն աւելի սեղանակից կային, 'ի հափառութիւնը զինի խմց' հանդերձ բոլոր կոչնականք, 'ի բարօրութիւն միացեալ Վերամշակման 'ի կենդանութիւն ներկայ և բացակայ իշխանաց նորին :

Սիննոյն Վերամշակման մէջ փառաւոր յաղթութեան ազդեցութիւնը կը լայնէր և ժողովրդայն ուրախութիւնը անպատմելի է, միւս կողմանէ կը տեսնուի որ Վաղարշի մէջ պատերազմին յառաջ եկած մեծամեծ ձախողութիւնները և փնտրեալ երթալով զոյալ կը լինէր ժողովրդեան և հասարակական կառավարութեան :

Սիննոյն Վերամշակման 5000 միլիոն ֆրանքը զոր պիտի հատուցանեմք 'ի Այս տնտեսութեան կը լինուի ամեն տեղ, կը տեսնուի որ Վաղարշի լուծեալ մէջ ինչպէս նաև 'ի Վերամշակման, 'ի պաշտօնաբաններն (միլիտեր) և ազգային երեսփոխանական ժողովոյն մէջ այս խօսքը կը լսուի միշտ : Եւ յիշատի

ժանր մտածութեան արժանի է այս ահագին պատերազմը վճարումը որուն ամենագումարը հոգր մասիւնայէ 'ի Վերլին պաշտօնէին վրայ ծանրացած է առաւելապէս 'ի բրեւտեալ տէրութեան եկամտից և ծախսից : Վաղարշի պէտքէ հոգ տանի զանեւ միայն հաղաթափ միլիոնները որքան հրաժեշտ կը պահէ հաղաթափ երկրի պաշտօնաւոր համար 'ի ներկայութեան բրեւտեալ զորաբանակայ, այլ 'ի միջոցներ մտածելու է հասարակաց զինուոր և զինուոր պարտոյ տնտեսները հատուցանելու և դրամագլխէն փոքրիկ մաս մը վճարելու համար : Եւ կամայինք անտեղ մասիւնայէ 'ի Վերլին անցեալ օր երեսփոխանական ժողովոյն մէջ ցուցակ մի կարգաց նոր դրուելու հարկերուն նկատմամբ : Այս հարկերուն անուանց պատկարը կը լինէր երկար ու ծանր է : Բայց բովանդակ գումարը 563 միլիոն կը հասնի : որուն յարակցեալ 'ի զորք դրուած խնայութիւններն 'ի ծախս, տէրութեան տարեկան եկամտից վերայ պիտի աւելնայ 669 միլիոն ֆրանք : Արդ 600 միլիոն եկամուտը կը լինէր յայտնէ 10.000 միլիոն գումարի մը տնտեսը : հաշուելով տարին հարիւրէն վեցով : Այս նոր հարկերը որոնք են զինուորապէս անուղղակի տրոյ վերայ և մասնաւորապէս մաքսի իրաւաց, վերայ հասարակական կառավարութիւնը այսպէս վարուելով, կը հետեւի Վաղարշի Սիննոյն 'ի հաշանց կայ կառավարութեան ընթացիցը, որ վերջին ահագին ու երկար պատերազմին հետ 'ի կրկն զինուոր իւր գործային գործոց մէջ բարեկարգութեան հաստատել բայց միայն նոր հարկեր դնելով դրեմք աւան պարտաց վերայ : Վաղարշի կառավարութիւնը որոշած է ներկայ սերնդեան վերայ բուռնաւորել զվճարումը պարտոց, գերմանական պատերազմին, որ իւր գործած յանցանք և բրաժ սխալանաց արդիւնքն է : Հետեւեալ, ըսելով թէ ըլլաւ փոխառութիւններն այնպիսի պայմաններ պիտի ունենան որպէսզի 'ի փոխառութեանց մէկ մեծ մասը քիչ տարուան մէջ վճարուի և ապագայ սերնդեան շատ պարտք չլինայ : Այս դրութիւնը արժանաւոր ու խո

հակառակ է : և ոչ սակաւ նպատակաւոր զինուոր ըլլայ 'ի զորք դրուելու փոխառութեանց յաղթութեանը :

Իտալիոյ կառավարութիւնը՝ ըստ երեւանց, հասկացար մասը չտեսնէր Պարսկեան և Օրէանեան լուսաւորական ցեղերուն կուսակցութեանց զաւորն ի կամ յայտնի խորամանկութիւնները, որոց անտարան եղած է Վաղարշի : Իտալիոյ քաղաքային անձինքը շատ աղէկ գիտեն թէ Վաղարշի այժմեան հասարակայնութեան նախագահ մասիւնայէ 'ի ժամանակին յորում պարզ երեսփոխան մըն էր, կը պահանջէր 'ի 'կարողութեան կառավարութեան, որպէսզի հաստատուի պահէ Պապին աշխարհական իշխանութիւնը : ուստի շատ հաւանական է որ, մասիւնայէ 'ի իւր քաղաքային այս կարծիքը չէ փոխած կատարելապէս, թէ և պարագաները հիմնովին փոխուած են : Հետեւեալ կարելի է որ Պարսկեան և Օրէանեան կուսակցութեանց պահանջները չուզէ դիմադրել, որոց նպատակն է նոր զորաբանակ մի յուղարկել 'ի Հոմ 'ի վերահաստատութիւն Պապին իշխանութեանը :

Այս զինուորական անխնայութիւնները աւելցնելու ունենալով, Վաղարշի 'ի միւս կողմէ կառավարութիւնը հարկ համարեցաւ պէտք եղած զգուշութիւնները 'ի գործ դնել, և բնականաբար խորհեցաւ թէ 'ի իրաւունք, որ կարող եղաւ 'ի ժամանակին տալ իրեն զինուորիկը զոր Վաղարշի չլրացաւ կամ չուզէր հոգալ, Վաղարշի 'ի միւս կողմէ կառավարութիւնը, կը տեսնէ, խորհեցաւ թէ 'ի իրաւունք գիւրաւ պիտի կրնայ պահպանել զՀոմ 'իտալիոյ համար, 'ի զինուորի որ մէկը և լինէր ու նոյն երկրէն դուրս հանել ուզէ զինուորայինները : Այս խորհրդածութեանց արդիւնքն էր զորք յարձակողական և պաշտպանողական դաշնագրութիւն մի որ հաստատուեալ է, կը տեսնուի, 'ի մէջ իտալիոյ և Վերամշակման :

Հոմայն Վաղարշի 'ի իւր կողմէ լրագրին յուղարկուած նամակ մի հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ այս կարեւոր գործոյն նկատմամբ :

«Օտար տէրութեան կենցաղագէտ պաշտօնակալ մի որ 'ի Հոմ կը դառնուի այժմ, կը հաւատաւ թէ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ՍՈՒՐԻ ՏԵՂԵՍՅ ԽՆԴԻՐԸ

(Զարուհակութիւն : 1)

«Ո՞ր իրաւունքները կը ներկէ իրեն՝ կանոնաւոր զորք քերէլ վաճառ առաջը շարկելու, պատրուակաւ՝ իր թէ իրեն բարե պիտի բռնեն :

«Ո՞ր իրաւունք կանոնաւոր զորաց չբաւականանալով՝ զապրիկ ևս բերել կուտայ եկեղեցիի գուրը շարկելու :

«Ո՞ր օրէնքը կը ներկէ, և Եւրոպայի ո՞ր համալսարանէն, Վաղարշի տէրութեան ո՞ր օրէնադրոյններն արդիւնք էր չբաւարարուած տեղ իւր պաշտօնական զգեստով երթալ պաշտօնական կերպարանք տալ :

«Ո՞ր օրէնքը կը ներկէ, իրեն պաշտօնական աթոռ՝ զոր միայն պատական եկեղեցիոյ մէջ զնկելու իրաւունք ունի, (սուրբ տեղեցոյ մէջ միայն պատական մասը պաշտպաններն համար) : Բերել իմ անտիպատական և ազգային եկեղեցիոյ մէջ դնել նստիլ, պաշտօնական կերպարանք մի տալու նպատակաւ :

«Ո՞ր օրէնքը կը ներկէ Ֆրանսիական կրօնաւորաց՝ երբէք չտեսնուած սոխրութիւն մի հնարել, այսինքն նոյն օրը իմ սուրբ եկեղեցիոյ մէջ կրօնի վրայ քարոզ տալ, ազգս և սուրբ եկեղեցիի հերձուածող անուանել, և իմ պատարագ մատուցած սուրբ սեղանոյ վրայէն իմ եկեղեցիին տպանել և նախատել, և տալոց քրտնելու ասել ամեն ատեն ըսած պիտի սա խօսքը, թէ «աբաբայն Հոմայն եկեղեցիոյ չի փրկութիւն» : Եւ այս տարուան շարժումներն իմ յաջողին, ինքնին կը յուսնէր, որ

«Տես լրագրոյ 902, 903, 904, 906, 907 և 909 քիւնք :

առաւելապէս պիտի գերազանցէին Հայոց կեղեցիոյն աւարտութիւնները : վաճառի մարքէթին դրած էին Հոմայն միշտ սիրական պատկերն որ ստացած անսխալութեան տիպար իմ սուրբ և անարտա եկեղեցիոյ մէջ անսխալ և անմահ արարչին Ստեփանոս նուիրուած սուրբ սեղանոյ վրայ քաղաքապետական յիշել, և ո՞ր զիտ կրօնքիս և ազգիս վրայ ո՞ր աստիճան նախատական անուններ պիտի բարգուժէին : Եւ ևս ինչպէս կարելի տեսալ :

«Մարքէթի գրեթէ հաստատապէս Պ. Հիպատոս թէ ձեր պաշտօնակց 'ի պատուին ինձ տուած վերքը՝ որ ընդհանուր ազգիս կը վերաբերի, անմոռանալի է՝ շատացիլ թէ անմեղելի : վաճառի իւր պաշտօնին ազդեցութիւնը շարաշար գործածեց, և այն՝ Հայոց ազգին նման մարդակեր, երեսպատել և անմեղ ազգի մը սեպհակա նութեան դէմ և անկէջ շնորհ եղած պատուին իրեն վերջին աստիճանի տարրախառնութիւն ցոյց տուաւ :

Ուրեմն Պ. Հիպատոս, Լատին կղերաց զորմամբ, և նոցա երեսին թէ՛ ներքապէս և թէ՛ արտաքապէս տարան միտաւոր ըլլալով՝ ինչ անգամ մի բուր ըսած, ներս այսինքն գրկանքներս, զորս ասացի և զորս կրնամ մի ըստ միոյ՝ օրինաւոր փառսեղան տուողը, ուրեմն ինչպէս կարելի է այսպիս յայտնի թշնամի մը արտա նութիւն տալ զարձեռ իմ սեպհական եկեղեցիի գաւառի մը կարծի իմ թիւնաւոր զմ իմ բնակարանս հրաւիրել, և չորս թէ՛ օր մը չէ՛ օր մը պիտի սպաննէ զիս, այսինքն իմ իրաւունքս բոլորովին յախճատակալ և սեպհական եղաւ պիտի ելնէ : Սակեւ աւելի ոչ մեծ արտաճառներ կը դառնան և ոչ պատեն ժամանակ, ուրեմն թիւնաւոր զմ անմեղ ինչ երկու ունի : արդէն մեղ ըլլալին և զու, ալ ասկէ աւելի ինչ կրնայ ըլլալ, և ինչ չարք կրնան հասցունել :

Դամոսկոսի Պ. Հիպատոսը արդէն համոզուած էր սրբազան Պատրիարքի խօսքերուն ճշմարտութեանը և իմացած էր որ Վաղարշի ապօրինաւոր ընթացքը, ինչպէս յայտնած էր առանձին խօսակցութեանը մէջ իւր հետ եղող թարգմաններուն՝ զաղդիւրէն խօսելով 'ի ներկայութեան պատուելի Պ. Սաւաքանեցիին : սակայն չուզելով բոլորովին մեղադրել զուսնեղ զանի որ յայտնէր Վաղարշի տէրութեան կը գործէր, որոյ երեսփոխան էր՝ կը ջանար հաւատաւորութեան զարգացնել Վաղարշի ընթացքը, և «Սիննոյն ինչպէս ևս նըստիւմ հաւատաւոր իմ պաշտօնակցս ձախող զիտաւորութեամբ բռնած չէ այս ընթացքը, այլ թերեւ ձեռք և միտքով թեմաղ պատիւ ընելու նպատակաւ է : ապա թէ ոչ՝ նորա այս օրինակ ընթացքը, մանաւանդ պաշտօնական հաղուստով զաւր, պաշտօնակցս մեղանշէ, և շատ սխալած է այդ մասին : Այսու ամենայնիւ մենք պիտի աշխատենք ատոնց առաջին առնուել և արդէն կը ձանձառք ձեր իրաւունքները, և այսօրուան օրս մեք Վաղարշի պաշտօնակցս տեսնել, որ սուրբ Յակոբայ վաղը Հայոց սեպհականութիւնէ և ոչ ոք՝ ինչ աղէկ կուզէ ըլլայ՝ կարող չէ տար հակառակիլ, ըստորում ընդհանրապէս ճանչցուած իրաւունք է : Կը խնդրեմ ուրեմն ձեր ամենապատուութեանը, որ անցեալը մոռնաք, և նորին սէր և խաղաղութիւն հաստատուի երկու միտքով թեմանց մէջ՝ ինչպէս էր յայտնէ : Եւ պիտի յորդորեմ և պիտի մեղադրեմ 'ի ինչպէս մեղադրած եմ, տեղոյս Լատին կղերաց, որ յետ կենաց այսուհետեւ իւր ապօրինաւոր ընթացքէն, և կը լրաշխատեմ ձեզ՝ որ ասկէ յետոյ այս օրինակ դէպք մի չպիտի պատահի, այսու ամենայնիւ ևս ալ ձեր ամենապատուութեանը փոխարին զհոգով իմ մի կը խնդրեմ որ ընէր» :

Դերմանիոյ ու Խտալիոյ կառավարութեանց մէջ յարա-
ձակողական և պաշտպանողական դաշնակցութիւն մի
հաստատուելու վերայ է ընդդէմ որ և է տէրութեան
որ պիտի ուզէ միջամուխ ըլլալ իտալական թերա-
կղզեցի ներքին գործոցը և վերահաստատել Պապե-
րուն աշխարհական իշխանութիւնը՝:

Այս դաշնակցութիւնը շատ հաւանական կերեւի
մեզ քանզի Պապը մէջ Հռոմէական բոլոր կղերը
և իւր կուսակցութիւնները ամեն կերպիւ անգաղար
կաշխատին համոզել զհասարակացեալական կառավա-
րութիւնը որ նոր զօրքաւանակ մի յուղարկէ 'ի Հռոմ:

Փարիզի Տէպա օրադիրը անցեալները հետեւեալ
կերպիւ կը մեղադրէր կրօնական այս յանգույն քաղա-
քականութիւնը:

“Անք յիշեր որ օտար լրագիր մի կըսէր յանցե-
լումն թէ Պապը 'ի վիճակի ինքադարութեան կը
դառնուի: “Այս խօսքը անտարակոյս հաճոյական ա-
սուծիւն մի չէ. բայց դժբաղդաբար կը դառնուին այն-
պիսի անձինք որք կաշխատին արգարացներու զայն: “Բանդի՝
օրինակի համար զարմանալի չէ որ այսօրուան
օրս տակաւին ձայներ կը բարձրանան 'ի խնդրել զաղ-
ղիական կառավարութեանէն որ նոր արաւանք մի ընէ
'ի Հռոմ 'ի նպատակ աշխարհական իշխանութեան Պա-
պին: Ուղեք մի առ յ. Պապն կըստորագրուի դա-
ւառական օրադրաց քանի մը դրասենեկաց մէջ, “Ա.
Սրբաշնորհութեան դահակարութեան 25-երորդ տարե-
դարձին առթիւ: Տոյ Աստուած, կըսեն, այս ու-
ղերձին ստորագրողք, որ իշխեցեալն երէց դուստրը
(այսինքն Պապը), վերահաստատուելով և վերա-
ձնելով, կարող ըլլայ իւր վրէժխնդիր բազկին օդ-
նութիւնը միւս անգամ մատուցանել իւր հարստա-
հարեալ յ. Հօրը:

“Բայ և թէ՛ կան դաղիկացիք որ Խտալիոյ դէմ
պատերազմի հրատարակութիւն մի կերպով 'անշուշտ
մեր զօրութիւնը նորոգելու և հոգնութիւն առնելու
համար Իրուսիոյ դէմ մեր ըրած պատերազմէն: “Գիշ-
եալ կրօնամեղ անձանց կարծեացը նայելով կերեւի
թէ Պապը 'ի իշխանական պաշտպանութեան է, ոչ
բաւական փաստ կրած և ոչ բաւական կորուստ ըրած
է ստակի և արեան կողմանէ, և լաւագոյն գալմանը
չարեաց մերոյ ուրիշ բան չէ, բայց միայն ելլել
վերստին վտանգի մէջ ձգել մեր գոյութիւնը:

“Այսպիսի զարմանալի և անխոհեմ ընթացքէ հա-
նչպէս կարելի է որ օտարականները՝ որք պարտաւոր
չեն կարելիք ըլլալ մեր ձախորդութեանցը, չուզեն
վայելել զհաճութիւնը ապացուցանելու զամենայն զօր
ինչ արդարապէս կանուանեն մեր խելագարութեան
վիճակը: “Դժբաղդաբար միայն վերստին ելլալ ուղեք
չէ որ կըստորագրուի դաւառաց մէջ, ուրիշ ուղեք մի

Այն վերջին խօսքովն կուզէր իմացնել թէ կրկին ան-
գամ թողնուողի Ատմանց, որ զան պատարագելու
սուրբ Զատիկոյ եկեղեցոյն մէջ:

Նոյն թողնուողութիւնը սրբազան Հայրը՝ ինչպէս
միշտ ժխտած էր, այժմ ևս ժխտեց և ըստ «Ա. Հիւ-
պատոս, այդ շնորհումը՝ որ Հայոց աղբը վեհանձնու-
թեամբ ըրած էր և շարունակած մինչև մօտ ժամանակ-
ներս, նոյն շնորհքին դէմ փոխանակ շնորհակալ ըլլա-
լով՝ չասացի՝ երախտապարտ, այնպէս երախտաւոր
մտօք մեր վրայ յարձակելով ուղեցին պաշտօնական կեր-
պարանք տալ մեր սեպհականութեան մէջ: Եթէ յաջո-
ղին, ո՛ր դիտէ ինչ եղանակ ձեռնարկական հանդոյցներով
անընձանելի կապելու պիտի կաշկարէին, և անեղանելի
լարիւրիթոսի մէջ ձգէին, ուրիշ միայն աստուածային
ձեռքը պիտի կարողանար ազատել զմեզ:

«Անոնց այս ցոյցը իմ և բոլոր միարանութեանս սիր-
տը կարեւոր խոցեց վնասուց, որով և համայն Հայոց
աղբին տիրեւ: Վաճառի՛ «Ամանեթէ իւր յանէթ իւր օլտու»
ոյր վասն ալ իմ կարողութեանէս և իմ ձեռքս ելաւ այդ
արտօնութիւնը շնորհելու: Աղղին կեղծոնական Վար-
չութեան և ընդհանրութեան ձեռքը յանձնեցի ես՝ լուր
տալով զորոշին սկիզբը, մէջն ու վերջը տեղեկարարելով,
որուն կողմէն ես միայն իրեւ երեսփոխան եմ հսկելու և
պաշտպանելու ըստ հրամանի մեծազօր տէրութեանս
շնորհած հրովարտակին: Բայց երբ իմ պարտաւորու-
թիւնս կատարելէ ղկնի զօրծը իմ կարողութեանս վեր
կեկայ, աղգային կեղծոնական քարշոթեան տեղեկա-
ղբերով լուր տալ է իմ պարտաւորութիւնս, և ահա այն
ևս վերջնական կերպիւ կատարելու համար այս դատե-
րուն վերջնական կըստպանեմ. ոյր վասն կաղաչեմ ղիս
մի՛ ստիպէք, վասնզի չպիտի կրնամ սցղպէս իմ կրօնքին՝

ևս կայ, որուն օրինակը հրատարակած է Վալի-
քի-Միքի օրադիրը: Այս երկրորդ ուղեքին մէջ
զբոյցուած է թէ՛ որովհետեւ Պապը ինքն թոյլ տուաւ
որ քահանայապետական երկիրները բաժնուին, այն
պատճառաւ է որ ինքն ևս բաժնուեցաւ:

“Այս ցաւալի տառապանքը՝ կը յաւելու յիշեալ
ուղեքը, սկսան այն օրը յորում անօգնական թող
առինք զՀռոմ. և պիտի չվերջանան բայց միայն երբ
կրկին ձեռք առնուի յ. Վահին պահպանութիւնը:

“Ահա այսպիսի խելքի կը ծառայեն, կըսէ Տէպա
օրադիրը, կրօնամեղ կաթոլիկները. զորս հոռուական
կղերք իւր բոլոր ջանքը կը գրգռէ անգաղար:

Վերսայէն Յունիս 20 ամսաթուով կը գրեն:
“Այսօր երեսփոխանական ժողովոյն մէջ փոխառու-
թեան վրայօք քննութիւն և վիճաբանութիւն եղաւ:
Գործադիր իշխանութեան գլուխ մնալու թիւեր՝ Վաղ-
ղիոյ դանձային կացութեան որպիսութիւնը յառաջ
բերաւ հետեւեալ կերպիւ. պատերազմին ծախքը գրե-
թէ 3000 միլիոնի կը հասնի ասաց. բայց 1870 և 1871
ամաց երկու պիտեճէներուն առկոսը 1631 միլիոն
ֆրանքէն աւելի չէ: Վաղղիոյ Պապեան այս գումա-
րին 1330 միլիոնը փոխ տուաւ. հետեւեալ մեր քացը
միայն 301 միլիոնէ: Սօսիւ թիւեր յայտնեց նաեւ
թէ նոր հարկերը՝ որոնք Վաղղիոյ դժբաղդութեանց
արգելեքն են, 430 միլիոն ֆրանք պիտի ըլլան. որոց
մէջ պարունակեալ է նոր փոխառութեան գրամագ լիոյն
մասնավճարը որ 100 միլիոնի կը հասնի: Սօսիւ
թիւեր իւր ատենախօսութիւնը վերջացնելով ասաց,
թէ առաջարկեալ նոր հարկերը բաւական պիտի ըլլան
մեր դանձային կացութեան պիտոյքը հոգալու. կա-
ցութիւն մի՛ որ թէպէտ ասածանելի և ամենագոյնար,
բայց աղետալի չէ՝:

— Եթէ նքն հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան:
“Ա. Պոլսոյ լրագիր մի կըսէ թէ Հելլենական կա-
ռավարութիւնը՝ առանց նախապէս Բ. Դրան հա-
ճութիւնը 'ի ձեռս բերելու դժբարձրութիւն դեռ
պահ կարգեց 'ի յիշեալ մայրաքաղաքն: Այս ասու-
թիւնը կատարելապէս սխալ է. քանզի Հելլենական
կառավարութիւնը թէ՛ Եթէ նքն օմանեան գեւադանին
միջոցաւ և թէ՛ Ա. Պոլսոյ իւր քիսպանաւորան միջոցաւ
այս հաճութիւնը խնդրեց: Բայց բարձրագատիւ
Սեմ — Եւրոպոսը պատասխանեց միջնորդութեամբ
Եթէ նքն օմանեան գեւադանին որ՝ թէպէտ մեծ հա-
մարում ունի քիւր՝ Պրիքուրիս պաշտօնակալին տա-
ղանդին և պարկեշտ բնաւորութեանը վերայ, սա-
կայն անոր քաղաքային նախընթաց վարմունքը ան-
կարող կընեն զինքը 'ի սեղմել զբարեկամական կա-
պերը այս եղիւ գրացի աւերութեանց. աւստի խընդ-

իմ սուրբ կեկեղեցոյն և իմ ընդհանուր ազգիս վնասա-
կար խնդիր մը ընդունել, որով իմ սուրբ և մեղապարտ
անձս յաւիտեանս մեղադրելու ենթակայ ընել: Ինձ հա-
մար մահն աւելի դիւրին է յանձն առնուլ քան թէ հայ-
պէս ամենափրկապար խնդիր մը ընդունել: Կաղաչեմ
և վերջնական կերպիւ կը խոսիմ ձեր յորդութեան, Պ.
Հիւպատոս, որ ինձ համար այդ գործը լրացեալ է. և թէ
զիս համոզելու համար կը յորդորէք կամ կըստիպէք ղիս
իմ խօսակցութիւնս շարունակել, գիտցած եղիք Պ.
Հիւպատոս, ոչ թէ միայն չպիտի կրնաք համոզել, այլ
պիտի ստիպուիմ որոնս ցաւէն Ատմին կրօնաւորաց
կողմէն իմ միարանութեանս կրած զրկանքները, բռնա-
բարութիւնը, միով բանիւ՝ անհնարին վերբերա նկարա-
գրել, որոց արևելալի զաղրահոտութեան և դուք ձանձ-
րացեալ, զուրկ կըլլաք ղիս խօսել տալու:

«Ուրեմն խնդրեմ վերջ տանք այս խօսքերուն, վասն
զի քաջ գիտեմ որ մեր ցաւալի և քիչ մը ալ եռանդուն
խօսակցութեան, ձեր պատուական գլուխը ցաւեցաւ,
և ձեր մարմնը սիրտը վիրաւորեցաւ չղիտցածներդ լե-
լով: Դա ևս այսօր ձեր առաջին անգամ դառնի՝ ղիսեմ
որ չէր վայելէր այսպէս դատական խնդիրներու վրայ խօ-
սել, այլ քանի որ ձեր յարգութիւնը բարեքարտութեամբ
խօսք բացիք, և ես պատասխանելու և պէտք եղածները
իւր սարքին խօսելու պարտաւորեցայ. ոյր վասն ձեր նե-
րողամտութիւնը կը խնդրեմ. մանաւանդ զուրկ այս խօ-
սակցութեանս պատճառաւ ինչպէս բնական է՝ ձեր յար-
գութեան օրժանատի պատիւ չկրցայ ընել, որոց վասն
ներողամտութեամբ կը խնդրեմ»:

Ոտք ելլալով Պ. Հիւպատոսը ըստ, «Ձեր խօսակ-
ցութիւններն երբեք ինձ չկրցաւ անք չպատճառեցին.
մանաւանդ որ քիս եղաւ ձեր ինձ առաւ օրինաւոր տե-

րեց որպէսզի հաստատուն պահուի իւր պաշտօնին
մէջ քիւր Բանկապէ գեւադանը, որ արդէն 'ի ձեռս
բերած է Բարձրագոյն Դրան վստահութիւնը: Հետե-
ւաբար՝ ըստ երեւանց՝ քիւր Բանկապէն պիտի շարու-
նակէ իւր պաշտօնը վարելու իրրեւ Հելլենական գե-
դան օմանեան կայսերական կառավարութեան քով»:

Չինաստանէն հասած լուրերը ծանր են 'ի մասին
առաքելութեան և քարոզութեան պաշտօնից, զորս
ճիշդիւ կրօնաւորները և բողոքական քահանայները
'ի գործ կը գնեն յիշեալ ընդարձակ երկրին մէջ 'ի
քրիստոնէութիւնը դարձուցանելու զինացիները:

Բէքիւնի կառավարութիւնը յիշատակալի մի յու-
ղարկել է, կըսեն, Լեւոպիոյ աւերութեանց. յորոց
կրկնեք որ առաքելութեանց նկատմամբ եղած դաշ-
նագրութիւններն վերաքննուին և փոփոխուին ըստ
հետեւեալ հիմանց:

“Այլ ինչից դպրոցները՝ որովհետեւ ընկերական խա-
ղաղութիւնը վրդովելու պատճառ եղած են և կըլան
խափանուին և ջնջուին:

“Իւրաքանչիւր առաքելութիւն պիտի չիրայ սնու-
ցանել և խնամել քառսունհինգէն աւելի քրիստո-
նէութեան դարձող չինացի:

“Իւրաքանչիւր առաքելութեան արձանագրութեց
վերայ հսկողութիւն պիտի ըլլայ չինացի պաշտօնա-
կալէ մի, որ յիշեալ պայմանը ճշդիւ 'ի գործ դրուի:

“Մանկանց դպրոցները պիտի չիրան ընդունել
իբրեւ աշակերտ՝ բայց միայն քրիստոնէայ եղող չի-
նացոց զաւակները և այն ալ քանի մը պայմաններով:

“Խոսիւ պիտի արդիւնի որ և է քարոզութիւն և
դաստառութիւն ընդդէմ Վոնֆիսիտիսի սկզբանց և
ընդդէմ վարդապետութեանց որ ընդունուած են 'ի
չինացի ժողովրդոց:

“Լոյր քարոզիչները (միսիոնէր) իբրեւ չինացի
հպատակ պիտի նկատուին ու ամենին որ և է արտօ-
նութիւն մի պիտի չունենան Չինաստանի մէջ, 'ի
բաց առեալ այն նաւահանգիստները որք բաց են
Եւրոպական վաճառականաց:

“Եթէ քարոզիչ մի միջամուխ ըլլայ դատի մը 'ի
նպատակ քրիստոնէայ եղող չինացիի մը, այս վերջի-
նին խնդիրը անմիջապէս պիտի հերքուի և դատը
պիտի կորուսանէ:

“Կանոնաւոր գործակալներ պիտի կարգուին հսկե-
լու համար քարոզչաց ընթացքը. որոց պիտի արդիւնի
ապաստանարաններ և հիւրանոցներ հաստատուելու:

“Թոյլ պիտի չտրուի չինացի կանանց 'ի ծառայու-
թիւն մտնել քարոզչաց քով:

“Եթէ նորէն սպանութիւններ և կոտորած մի պա-
տահին, միայն այն եղանակները պիտի պատժուին

զեկութիւններէն, որոնց մէջ քաջ նկատեցի որ աւելորդ
զարանութիւններ չկար, և քաջ ճանաչեցի ձեր հազուցե-
աղնութիւնն, որ ձեր ազգային միակ պարտաւորու-
թիւնն ճանաչելով երբեք չէք զիջանիր իմ միակ խնդիրս
ընդունելու, հաստատուելով թէ՛ վստակար է ձեր կրօնքին՝
ձեր ազգին և այլն. ձեր աղքատութիւնը՝ ձեր կրօնափո-
րութիւնն ամենայն պարագայից քաջ կը զօրէն, և իմ խըն-
դիրքս չընդունելուդ համար ալ այս կըլցուիմ, այլ չեմ
յուսահատիր բողոքիլն, կը յուսամ և կաշխատիմ և
կը խախտանեմ զձեր ամենապատուութիւնը, որ դուցէ
համոզել կարողանամ, «Ըսելով վերջացուց: Բաժնուելու
ժամանակ Պ. Հիւպատոսը խնդրեց որ՝ եթէ կարելի է,
հրաման ըլլայ սուրբ Զատիկոյ եկեղեցին բանալ տալու»,
որ ուխտ և երկրպագութիւն ընէ:

«Հրամանի կարօտ չէ, ամեն ժամանակ բաց է, ըստ
Ս. Պատրիարքը, բոլոր ազգաց ուխտաւորաց, երբ մի-
ամսաբար կուգան. բայց ձեր յարգութեան սուսուել
պատիւ ընելու համար ես անձամբ կիջնամ յեկեղեցին
ձեր հետ»:

Եւ 'ի միասին իշխող սուրբ Զատիկոյ եկեղե-
ցին, անձամբ ցոյց կուտար Ս. Պատրիարքն և պէտք
եղած տեղեկութիւններն 'ի պատիւ Պ. Հիւպատոսին.
և երբ յանուն սուրբ Ղալիստիսի նուիրուած սուրբ խո-
րանին եկան, «Ահա այս է ըստ Ս. Պատրիարքն՝ Հայոց
ազգին վեհանձնաբար 'ի շնորհս Ատմին կրօնաւորաց
տարին միանգամ պատարապելու թողնուած սուրբ սե-
ղանը, որոյ յարգը չղիտցան բայց եթէ երբ կործնու-
ցին իրենց եղած շնորհքը և մարդասիրութիւնը»:

«Նոյն շնորհքը կրօնացուցած էմ համարիք, ըստ
Պ. Հիւպատոսը, քանի որ դուք առատասիրտ էք և նե-
րողամտ Հայր, զարմեալ պիտի շնորհէք նոյն արտօ-
նութիւնն, որոց վասն ղեւ ես իմ յոյսս կարած չեմ, և

որք յանցանքը դորձած ժամանակնին պիտի բռնուին: Եւ այս կոտորածին պատճառաւ ամենեւին տուգանք մի կամ քննուց փոխարէն մի պիտի չպահանջուի ո՛ր և է քաղաքէ՞»:

Ինչպէս կրտսնուի, այս պայմանները խիստ են քայքայ օրովհետեւ Եւրոպայի այժմ ժամանակ չունի պատերազմ բանալու՝ քրիստոնէական կրօնը ստրաւածելու համար՝ ի Չինաստան, շատ հաւանական է որ իրաւախոհ ըլլալ ուղէ Բէքինի կառավարութեան հետ և անոր պահանջմանցը զուլ ծոկ օրով ոչ ամեն պահանջմանցը, գոնէ անոնց մեծագոյն մասին:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մեր ընթերցողներէն շատերը լսած են և գոյց գիտեն թէ վեհակոյ Միխիթարեան Միաբանութիւնը երեսունեւերեք լեզուաւ տարած են սրբոյն՝ Երեսնի Եւրոպայի հասարակական կրօնը ստրաւածելու համար: Սակայն կարելի է չեն դիտել թէ այս պատուական գիրքը՝ որ 1862ին ի լոյս ընծայուեալ է, նուիրուած է Ռուսաց օգոստոսական կայսեր, վասնորոյ այս նուիրումը ծանուցանելով, որ պատիւ կընէ Միխիթարեան ուխտին խոհեմութեանը, միանգամայն նոյն առթիւ յիշեալ միաբանութեան առ Նորին վեհափառութիւնն մատուցած զաղկարէն ուղերձին թարգմանութիւնը կը հաղորդեմք մեր ընթերցողաց: Գրուին բնագիրը յիշեալ մատենին փոխադրելու համար:

Հասարակ այս թարգմանութիւնը.

ԱՌ ՆՈՐԻՆ՝ ՎԵՀԱՎԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՂԷՔԱՆԱՆԻՆ ԵՐԵՐՈՐԻ

ԿԱՅՍՐԱՆԻՆ ԵՐԵՐՈՐԻ

Օգոստոսական տէր:

Պատիւ համարիմք մեզ ինչ յոտս վեհափառութեան Ձերոյ զաղկարէն սրբոյն՝ Երեսնի Եւրոպայի հասարակական կրօնը ստրաւածելու համար: Սակայն կարելի է չեն դիտել թէ այս պատուական գիրքը՝ որ 1862ին ի լոյս ընծայուեալ է, նուիրուած է Ռուսաց օգոստոսական կայսեր, վասնորոյ այս նուիրումը ծանուցանելով, որ պատիւ կընէ Միխիթարեան ուխտին խոհեմութեանը, միանգամայն նոյն առթիւ յիշեալ միաբանութեան առ Նորին վեհափառութիւնն մատուցած զաղկարէն ուղերձին թարգմանութիւնը կը հաղորդեմք մեր ընթերցողաց: Գրուին բնագիրը յիշեալ մատենին փոխադրելու համար:

Չմատենիմ նուիրումն ընդունելով՝ հոգեւոր, վեհափառ Տէր, լոյսընդհանրելով Միաբանութեան մարտ, որոյ անդամներն պարծանք ունին խորհիլ թէ՛ գիտնալ ինչ ինչ պատուական կրօնը ստրաւածելու համար: Սակայն կարելի է չեն դիտել թէ այս պատուական գիրքը՝ որ 1862ին ի լոյս ընծայուեալ է, նուիրուած է Ռուսաց օգոստոսական կայսեր, վասնորոյ այս նուիրումը ծանուցանելով, որ պատիւ կընէ Միխիթարեան ուխտին խոհեմութեանը, միանգամայն նոյն առթիւ յիշեալ միաբանութեան առ Նորին վեհափառութիւնն մատուցած զաղկարէն ուղերձին թարգմանութիւնը կը հաղորդեմք մեր ընթերցողաց: Գրուին բնագիրը յիշեալ մատենին փոխադրելու համար:

կը թափանցանք մեզ պիտի թափանցանք որ ընդունելով այն խնդիրս, և թողնուիմք լատինաց զալ իւրեանց պատուազոր ընել զարծեալ. և ես ինչպէս փոքր մի յառաջ ալ ասացի, պէտք եղածները պիտի ըսեմ և պիտի պատուիրեմ, որ այսուհետեւ երբեք ձեր իրաւունքին չզուլին և նորանոր սովորութիւններ չհաստատեն և զմեզ չվերապահեն: Եւ ասելուց Պ. Հիւսիսային ըսելով թէ, «Ինչ պատուական կրօնը ստրաւածելու համար: Սակայն կարելի է չեն դիտել թէ այս պատուական գիրքը՝ որ 1862ին ի լոյս ընծայուեալ է, նուիրուած է Ռուսաց օգոստոսական կայսեր, վասնորոյ այս նուիրումը ծանուցանելով, որ պատիւ կընէ Միխիթարեան ուխտին խոհեմութեանը, միանգամայն նոյն առթիւ յիշեալ միաբանութեան առ Նորին վեհափառութիւնն մատուցած զաղկարէն ուղերձին թարգմանութիւնը կը հաղորդեմք մեր ընթերցողաց: Գրուին բնագիրը յիշեալ մատենին փոխադրելու համար:

«Եւ այն ի վերայ լերին Սիօնի» ըսաւ սրբազան Պատրիարքն:

«Մեծ երջանութիւն է այս ձեզ համար, կրկնեց Պ. Հիւսիսային, սուրբ Երուսաղէմի մէջ, և այն ալ Սիօն լերան վրայ այսպէս ընդարձակ և հոյակապ փոքր ունեւոր. սակայն պարտաւոր էք նաեւ այլոց խնդրանայ ևս զիջանել, որ անոնք ալ մասնակցելով միմեքմեքին:

«Արի՛ զաղկարէն զանազան բարեմասնութիւններով երջանկացեալ են, ըսաւ սրբազան Պատրիարքը զարձակ իրենց ձեռքը զանազան տեղերով և վայելած բարկութեամբ. միմեքմեքին տեղեւոր լատինք և Յոյնք իրենց ձեռքը. թող այն անհամար եկամուտները, որ գետնին կը վազեն կուգան Եւրոպայի բոլոր թագաւորաց և համայն ժողովրդոց կողմանէ, և իրենք երբեմն զմեզ նախատելով կը յիշատակեն ըսելով թէ, «Մենք Եւրոպայի եօթը տարւթեանց կողմէն կը նստինք հոս»»: Եւ երբեմն ալ զատ վարելու ատեն անոնց աղղկեցութիւնը մէջ բերելով կը ըսեն՝ եօթը տարւթեանց սեպհականութիւն է, և այլն. այսքան բարկութիւն ունեցող, և զայն կշտապինք վայելել միաբանութիւն մը, խեղճ Հայոց միաբանութիւնը:

Հաւատարմաց իւրոյ և սքանչալի մտաւոր սերնդոյ:

Հաւատարմաց լերին Սիօնի, թէ խորին և խառնաշառիւղ լինեն՝ զոր ներշնչելի մեզ կայսերական բարեպաշտութեան Ձերոյ այս ապացոյցն, ոչինչ կարէ յաւելուլ ի վերայ շնորհապարտ և սիրալիր զգացմանց սրովը հեղեալ զեղեալ է օրոյ մեր, և երջանիկ համարելով զմեզ զի կարող եմք զնոյն զգացմանց հաւատարմութեամբ կայսերական վեհափառութեան Ձերում:

Մեծ երբեք խորին յարգանքով,

Ձերում վեհափառութեան

Ս. Միխիթարեան և ամենահազարկ ծառայք, ընդ նաևոր Արքայ արքայիսկոպոս Սիւնեաց եւ անդամք Միխիթարեան Սիւնեաց վեհակոյ:

Երեսունեւերեք լեզուները, որով գրուած է Հասարակ խառնաշառիւղ աղկարէն, հետեւեալներն են.

Հայերէն, յունարէն, լատիներէն, իտալերէն, գաղղիարէն, սլոնիացոց լեզուաւ, լուսիթաներէն, գերմաներէն, հոլանդերէն, շուէտերէն, տանի մարքերէն, իսլանդերէն, կրօնականներէն, անգլիարէն, իրլանդերէն, կեղտացոց լեզուաւ, վալաքերէն, ռուսերէն, բոլոնիացոց և իրլանդացոց լեզուաւ, սերվիացոց լեզուաւ, հունգարերէն, իսլանդացոց լեզուաւ, թուրքերէն, պարսկերէն, արաբերէն, եբրայեցերէն, ասորերէն, գաղղիարէն, չիներէն, հայկերէն, մալայացոց և մալայալիմցոց լեզուաւ:

Ընդ այլն Սահմանադրութեան մետաստորդ տարեգրութիւն հանդէսը Մայիսի 30ին կիրակի օրը սովորական փառաւորութեամբ կատարուեցաւ ի Վ. Պօլսի. բայց այս տարի յիշեալ տոնախմբութիւնը երկու տեսարան ունեցաւ. որոցմէ մէկը Հիւսիսային իսկէստի դաշն էր՝ ինչպէս ամեն տարի, և մյուսը՝ Վեհիթ-Սիւնեաց զօրացումը՝ Պէտլեքտէրէի մօտ:

Հիւսիսային իսկէստի հանդէսը՝ ամեն տարուան պէս, ճառեր կարդացուեցին. ազգային երգեր երգուեցին, կեցեցեանք աղաղակուեցին և հայկերոյ խնջոյքէ ի զատ ուրիշ օգտակար արդիւնք մի չունեցաւ. բայց Լեզուական վարժարանին հիմնադիր և վերատեսուչ մեծա. Բանաստեղծ Կարապետ Էփենտիին տնօրէնութեամբ ի Վեհիթ-Սիւնեաց կատարուած տոնախմբութիւնը յիշեալ տոնախմբութիւններն ունենալէ ի զատ, Վ. Պօլսի Ռուսաց զեսպան վսեմա. Ինչապէս զօրապետին և իւր մեծաշուք տիկնոջ այցելութեամբ պատուեցաւ. որոց՝ Հայոց ազգին վերայ ունեցած մարդասիրական խնամքը և համակրական սէրը յայտնի է ամենուն:

Եւ այն վսեմութիւնը՝ Լեզուական վարժարանին

թեանը, որք տարւոյ տարի եկած ուխտաւորաց փոքր զումարովն աղքատորէն ապրելով՝ շնորհիւ բարեխնամ օսմանեան տէրութեան օրինաւոր հրովարտանքներով սեփականութեամբ այս միակ միութեամբ մէջ անդամ մասնակցել կարողութիւն ունենան միւսանոց կը սեպուի Պ. Հիւսիսային, մտածեցէք կաղաչեմ. եթէ մենք այս մեր փոքր վայելքէն անոնց մասն հանել ստատուր եւք ըստ իւրեանց կարծեաց, արդեօք իրենք ի բնեց անհամար բարութեանց զոր կը վայելեն կշտապինք, որքան պարտաւոր են մեզ ևս մասն և բաժին հանելու, ըստ տէրութեան անտուտ բանին թէ՛ «Արում» շատ տուաւ՝ շատ խնդրեցի ի նմանէ՛» ևն: Ս. յայտն խոսքերով ուղղեցեալ զվրձանաւ բաժնեկցան ամենայն սիրով խօսք տալով Պ. Հիւսիսային թէ, յատուկ ուրիշ որ մը պիտի զայ:

Դարձեալ սուրբ Յակոբայ խնդրոյն վրայօր Զուգաց վանուց մէջ եղած խօսակցութիւն (մարտի 15), որ ներկայ էին վսեմա. Վալի փաշան, վսեմա. Միսիսի Էփենտիին և Գալաթիոյ Գաղղիոյ պարոն Հիւսիսային ի կողմանէ Լատին կրօնաւորաց:

Ձին սովորական տեսութեան հարցոց վսեմա. Սիւնիք Էփենտիին Ս. Պատրիարքին թէ, «Յերեկան օր մենք ուրիշ գործեր ունեցանք և փոքր ինչ չըջաղացելու տեղեր ալ զնոյնք» ի հարկէ զուք ասելի օգտակար գործերու պարտաւոր սիրով ըլլաք»:

«Էփենտիին, ըսաւ սրբազան Պատրիարքը, մեր գործերը արդէն ինքնին յայտնի են, որ նախ մեր օգոստոսական Սուրբութիւն անգին կենաց երկարութեան, և նորա բոլոր ձեռնարկած բարի գործքերուն յաջողութեան, և զինք բոլոր աշխարհի խաղաղութեան և թաղաքացոց հաշտութեան համար աղօթել է միշտ, և ասպ շնորհիւ մեր մեծազոր թագաւորին ձեռքերէն զանուած վսեմա.

աշխիւրտութեան համար վարքը, յառաջադիմութիւնը և բարեկարգ ընթացքը տեսնելով՝ իրենց անկեղծ զոհունակութիւնը յայտնեցին (անոստեան Էփենտիին, քաջալերեցին զինքը իւր ազգասիրական գովելի ջանքին մէջ, խոստացան անոր իրենց բարոյական խնայմանքը ի յառաջադիմութիւն նոյն վարժարանին, և անոր ծախուցը ըստ կարի նպատակաւ մարդասիրաբար հազար ֆրանք շնորհեցաւ:

— Մեծ երբեք խորին յարգանքով Զուգաց Վ. Պատրիարքը:

«Իզմիրի երեւելիներէն մեծա. Լապեան իրիւր Էփենտիին, բարեհաճելով ներկայ գտնուիլ ի Վեհիթ Սիւնեաց կատարուած ազգային հանգիսին, ազգասիրական նպատակաւ յանձնառու եղաւ Լեզուական վարժարանին՝ պաշտպան զրուեցաւ, և այս առթիւ Ձէ տրամ ձեռքի նուիրեց ի նպատակ յիշեալ զարգացին. զոր կը փութամք հրատարակելու՝ հանդերձ մեր խորին շնորհակալութեամբը»:

— Բարձրագոյն Իրան Բեհաթիլ Էփենտի վսեմա. շուք Իրիւր (Օտեան Էփենտիին անցեալ շաբաթ Վ. Պօլսին մեկնեցաւ Կրեմլին շնորհակալութեամբ երթալու ի կազմուելու իւր առողջութեան:

Պրոեսպոր առաջնորդական խնդիրը՝ ըստ երեւմանց, պիտի չյաղաղի լմնանալու ի նպատակ դերա. Բարդոզիմոս եպիսկոպոսին, եթէ ուշադրութիւն մատուցանելու ըլլամք հետեւալ յօդուածոյն, զոր փառնէ Զուգաց Վ. Պատրիարքը:

«Լապեան իրիւր հակառակորդն եղող Լալիթեան երեկ առաւօտ Պրոեսպոր ուղևորեալ է Ս. Երկու շաբաթէ հետեւ ազգային վարժարանէն կրպահանքէր որ իրեն վերագրած թոյլտուութիւն ըլլայ, բայց կարգիլուէր որդէսի խնդիրը վերջական կերպիւ կարողաբար: Լալիթեան եղաւ որ երեկ մեկնեցաւ. Բարդաթիւն ժողովոյ զիտութեամբ բայց նա այս շաբաթ նիստ չունէր: Ս. Պատրիարք շօր հրամանաւ. բայց ստուգած եմք թէ առաւել Վեհիթ Սիւնեաց իրենք էր անոր վերագրած արդիւրդը: Սիւնեաց եպիսկոպոսին և փոխանորդ Հայրը հրամայեցին. բայց Ս. Պատրիարքին և Բարդաթիւն ժողովին չըրածն ընելու չափ մեծ ձեռնհասութիւն չունին, և չեմք կարծեր թէ ասոնք այս աստիճան յանդիմութիւն ըրած ըլլան:

Վերջապէս՝ հրամանաւ դարձաւ թէ փախաւ, ըսինք Լալիթեանի համար:

Ճիշդ ժամանակն է որ նշանակենք Ս. Պատրիարք շօր այն խօսքը, զոր ի ներկայութեան ամանց ուղ-

րէից վրայ հակել, և դարձեալ մեր բարեխնամ տէրութեան անուան և համայն Ս. Պատրիարք և պատիւ բերող և հայրենեաց օգտակար գործերուն աւելի չոք տանելէ, ինչպէս վարժարան, ազգային և թանգարանի, և այլ այսպիսի օգտակար հաստատութեանց, ինչպէս որ անցեալները վսեմա. Վալի փաշան և յետոյ Ձեր վսեմութիւնը անձամբ այցելութեան զաղկարէն տեսնուած իսկ եղաք, որ վսեմութեան մեծապէս շնորհակալութիւն կը մատուցանեմ թէ իմ համարէն ազգիս և թէ՛ բոլոր միաբանութեան կողմանէ Ձեր վսեմութեան: Ս. հատկեան մեր պաշտօնին պարտաւորութիւնը և պարտաւորութիւնները: Բայց յերեկան օր, կրկնեց Ս. Պատրիարքը, մինչ մենք կը պատրաստուինք մեր բարեկամ Պ. Հիւսիսային բարի գալուստը շնորհաւորելու երթալու, ինքն կանխեց մեր վանքը եկաւ և բաւական միջոց ալ տեսնուեցանք, և երկար խօսակցելու առաքիւններ ունեցանք, և զուցէ Պ. Հիւսիսային ձեռնարկած ալ պիտի ըլլայ, որ վսեմութեան կը լինի ինչպէս ի նմանէ»:

«Բաւ լիցի, ո՛չ թէ միայն ձեռնարկած, ըսաւ Պ. Հիւսիսային, այլ և մեծապէս շնորհակալ ևս եմք մեծ մարդասիրութեամբ ընդունելից զմեզ, և յանձն առիք մեր չղիւղանքները մեզի պատմելով տեղեկացնելու, և այն օրինաւոր փաստերով և վկայութեամբ: Եթէ ժամանակն ներքէ, միտք ունիմք դարձեալ գալու, և ձեր վսեմութեան հաստատութիւններն պտուղեղու և աչքէն անցնելու դանոնք՝ եթէ կը բարեհաճէք. և մասնաւոր կը ըսեմ որ օրինաւոր վարժարան, ազգային և թանգարան ալ ունիք եղբւր վսեմաց ձեռք, նաեւ զուք անձամբ քանի մի զեղարուեստներ ալ զիտեք եղբւր, որոնք ինձ ալ սիրելի են, և կողմէն անոնց փորձերը տեսնել»:

(Պիտի շարունակուի:)

ղած է Ընտանիքին . այն է՝ «Եթէ Լաւրիան
Պրոսպա Գառնայ , համարժեք է քու վերադարձիդ
համար ալ ի պաշտօնէ թողնուիմք եղած է» :

Հեռաւարտ անտանիքին յանդիմանող եղած չլիւար ,
եթէ ժողովուրդը՝ այժմ զանի առնէ տանի : Բայց
չեմք կարծիք որ անտանիքը երկայն կամ ժողովուրդը
տանի . և մենք խորհուրդ կուտանք որ թէ՛ անտանիքը
և թէ՛ ժողովուրդը դարձեալ ամենայն օրինաւորութեամբ
վարուին , թէ՛ և ապօրինաւորութիւն ըրած
չեն ըլլար , քանի որ Ս . Պատրիարք շօր յիշեալ
խօսքը կայ իրեն վաւերացիր :

Համարձակութեամբ կրսեմք , այս խնդրոյն մէջ
Լաւրիանի համար ամենեւին անաշտութիւն չկայ ,
և ընդհանրապէս՝ անտանիքն ու ժողովուրդը խըս-
տութեանց ենթարկուած են :

Սօսի Իրանսու Արանի վարպետ տառապան-
քը՝ որ հայերէն լաւ կը խօսի , կը դիմէ Հայոց թղթ
կընտրի իւր ընտանեօքը , իմաց կուտայ թէ շատ գիւ-
րութեամբ կը քաշէ հանուելու ակումները և անոնց
տեղ արուեստական պատուական ակումներ կը դնէ :
Բայց յայտնաւոր փոստ ակումները կը լքեն ռոկիով
և ուրիշ տեսակ բաղկացութիւնով (քօնքօղիսիւն) ըստ
անդիւրիւնի և Ըմբիւրի հրուածեան , նմանապէս սե-
յած ակումները կը քաշեն , և բերանի ուրիշ ան-
տեսակ հիւանդութիւնները կը բռնեն : Սօսի Ի .
կրանիէն՝ որ պարկեշտ և խոհմէ երեստարք մըն է ,
կը խոստանայ այս ծառայութիւնները մատուցանել
յարդոյ Հայ հասարակութեան՝ չափաւոր գինով :

ՆՕՒՐ—ՏԱՄ ԲԱՐԻՁԻ

Այս գեղեցիկ վեպը Վիկտոր Հիլլիօյի պատուական
աշխատանքային գործունէութեան մէկն է . որ Միջին դարու
դէպքերը կը նկարագրէ բանաստեղծական աշխոյժ
հանձնարով մը : Ամբողջ գիրքը երեք հատորներէ պի-
տի բաղկանայ , որոց առաջին հատորը՝ զոր ազա-
լիքորայ ուսումնական երիտասարդը՝ ի գտնողութեան
մարտը աշխարհագրութեան քարտեզներով ներկայ-
նէ մեծա . Յովհաննէս աղայի յուսկաբեան , առա-
ջին հատորը կը սկսէ ի յայտ ընկալուեցաւ մօտեքս
Դոմիր , ի տպարանի Գեորգիան եղբայր , որք տեղ եւ
նրա տարակիցն են այս մատենին : Գրքի
հայտը վերջին բաժանորդութեան գինն է 40
Խաւարանցիք հատորին գինն է 45

ՄԱՐԻՍ

Նորաւոր կնոջ մը յիշատակներ :

Այս բարդական ընտիր վեպին երրորդ հատորն
նրա տարակնեցաւ ի Գեորգիան տպարանն , եւ կը մնայ
այժմ չորրորդ հատորին նրա տարակնեցաւ՝ որպէս-
զի ամբողջ գործը լմանայ . որոյ բաժանորդագրու-
թեան գինն 65 դրամ է . իսկ խաւարանցիք հատո-
րոյն արժեքը 20 դրամ է :

ՁԱՆԱՁԱՆ ԵՈՒՐԵՐ

Զմիռնիա , 19 Յունիս :

Ընտանիքին կիրակի օրը օգոստոսի 11-ին
պահապարկութեան տարեգարծին տօնախմբութիւնը
փառաւորապէս կատարեցաւ ի ճայն բաղնիքի թըն-
դանօթաց և ճրագավարութեամբ որ տեղի ունեցաւ
երկուշաբթի : Պաշտօնական շէնքերը և հիւպատոսա-
րանները կազմել ընտանեկանութիւնն ու հասարակութիւնը
ի ուրախութեամբ փողոցները կը պարտէին :

Այս բարեպաշտ և առնի նահանգի ընդհանուր
կառավարիչ վեմա . Ստորք փաշան ընկալաւ վերն-
դակցական այցելութիւնները զինուորական և քաղա-
քական գլխաւոր պաշտօնատարաց , օսմանեան հոգա-
տակ զանազան հասարակութեանց աղային հոգա-
բարձուաց և անոնց հոգեւոր հովուաց , նմանապէս
և բոլոր հիւպատոսաց քաղաքի : Երկուշաբթի Կորին
Վ . սեմաթիւնը ի պատիւ տօնախմբութեան փառա-
ւոր հայկերոյն մի տուաւ ի մեծ սրահն ձմեռանոցին .
ուր ներկայ էին բոլոր հիւպատոսները , տեղական
կառավարութեան գլխաւոր պաշտօնատարք և երեւելի
անձինք քաղաքի :

— Երկուշաբթի գիշերը երեքշաբթի պիտի լուս-
նար , գրեթէ ընդ արշալոյսն դուրսէին մի տեղի
անհեղա քաղաքի լիաքանակ փողոցը . ուր գտնու-
նային անգլիացի պատուաւոր ընտանեկան տունը՝

անգլիացի պատուաւոր ընտանեկան տունը՝
300 լեռայի արժողութեամբ ոսկի դէն և աղամանեկայ
զարդեր վերցուցին : Ստիկանութիւնը իմանալով
այս յանդուպն գողութիւնը , փութացաւ հարկ եղած
միջոցները ի գործ դնել , և շատ շանցած յաջողե-
ցաւ յիշեալ գողերը բռնելու . որոնք ի բանտ կը-
դանուին այժմ : Կողոպտած բաներուն մեծագոյն մասը
գտնուեցաւ և տիրջը յանձնուեցաւ . իսկ մնացեալ-
ներն ևս քաջայայտ եմք թէ պիտի գտնուին մեր ուս-
տիկանութեան անխնջ ջանքեր . որոնք պատիւ կընեն
այս գողութեան շուտով յերեւան ելլելը :

— Անցեալ շաբթու , կայսերական հրովարտուե-
հետեւեալ պաշտօնաբաշխութիւններն եղան .

Վ . սեմա . Ս . հէմմէտ Բիշաի փաշան՝ որ եկամտից
տեսուչ էր , հրապարակական շինուածոց պաշտօնեայ
անուանեցաւ փոխանակ հրապարակահասութեան փաշային :

Վ . սեմա . Համաթի-Պէյլը՝ որ պատերազմի պաշտօ-
նատան մէջ տեղութեան երկրորդ քարտուղար էր ,
եկամտից պաշտօնեայ կարգեցաւ , և այս առթիւ միւ-
շեր փաշայի բարձր աստիճանը ընկալաւ :

Օգոստոսի 11-ին Վ . լիւտէ Սուլթանին քէհեա վսե .
Ֆերիտ Էֆենտին՝ վեհափառ Սուլթանին անձնական
եկամտից և ծախուց հոգաբարձու կարգեցաւ , և այս
առթիւ միւշեր փաշայի բարձր աստիճանը ընկալաւ :

— Իւլիի կատարիչ վսեմա . Հատան փաշային՝
կայսերական հրովարտուեալ , Սէֆիյէ կարգին եր-
րորդ աստիճանի շքանշանը շնորհուեցաւ :

— Վ . Պօստլ ինչոյց Պատրիարք ամենա . տէր
Ղ . Բիշարիտ Ս . Լաբալիսկոյնը հրապարակաւ իւր
աթոռէն . Եւ թէպէտ այս հրապարակ Ս . Սիւրբէն
ընդունուելով հաղորդուեցաւ Խաւարանցի Կրան .
սակայն տակաւին կայսերական կառավարութեան
կողմանէ պատասխան մի չտրուեցաւ :

— Վ . Պօստլ ինչոյց Պատրիարք ամենա . տէր
ղեկարէն լրացրի մը .

— Երկուշաբթի գաղափարական բարեկարգութեան
տառապանութիւնը նպատակաւորապէս վախճան մի բն-
կալաւ Խալիլի կառավարութեան կողմանէ : Բանդի
յանձնաժողովը՝ որ նայն կառավարութեան կողմանէ
կարգեալ էր քննելու համար եօթն . օրինակները
որով պիտի կարգադրուին Խալիլին վիճակաց մէջ
բնակող ամեն քաղաքացւոց գաղափարական գործք-
րը յիշեալ յանձնաժողովը ինչոյց 4—16-ին իւր
վիշին նիստը ըրաւ և երկար վիճաբանութենէ ետեւ
սիրով ընդունեցաւ վեմա . Կուպար փաշային առա-
ջարկուած քաղաքական , պատմական և աստուածական
օրէնսդրութիւնները : Այս եղելութիւնը իւր կարեւոր
նշանակութիւնը ունի , զոր ամեն կենցաղագէտ ան-
ձինք գիւրաւ կրնան հասկնալ :

— Վերջին կառավարութիւնը իմաստաւորապէս
պատասխան մի յուղարկած ըլլալով Հոսի քահանայա-
պետական կառավարութեանը ընդդէմ խռովայող
կաթիլի կուսակցութեան մի , Երեւանի կարգինա-
լը փութացաւ պատասխանելու թէ ամենեւին իւր գի-
տութեամբ և իւր հաճութեամբ չէ յիշեալ կուսակ-
ցութեան ընկալալ :

— Կահիլէն երեւի նամակ մի ընկալալ , որ ման-
րաման տեղեկութիւններ կը պարունակէ յիշեալ
մայրաքաղաքին խորհրդան երկուս վարձարանին յա-
ռաջարկութեանը և բարեկարգութեանը նկատմամբ ,
որ Երկուշաբթի անտանիքի գերա . Ս . սեմաթիւն
կուսակցին ուսումնասիրական ջանքի արդիւնքն է կըսէ
յիշեալ նամակը , որուն մեք ևս կը վկայեմք :

Երկուշաբթի արդէն շաբաթ ըլլալով երբ ընկա-
լալ նայն գրութիւնը , և անոր երկարութիւնը շն-
քելով մեղ անմիջապէս ի լոյս ընծայել , պարտաւո-
րեցաւ մեր յաջորդ թերթին թողուլ զհրատարակու-
թիւն նորին . զոր՝ տարակնայ չունիմք թէ՛ ամեն աղ-
պաւնները հաճութեամբ սրտի և մեծ միտմարու-
թեամբ պիտի կարդան :

— Ս . սեմաթիւն 10-ին թուոյն մէջ ուրախ սրտիւ կը-
կարգաւ թէ Փարիզի համալսարանի վերջին կօնք-
րուն մէջ երկու հայ երիտասարդաց սպանուած լի-
նելու անհիշեալ է . զոր Երեւան-այ միջոցաւ ծանուցած
է ինք պաշտօնաւոր օրագրէ մի քաղելով :

— Ընտանիքին հինգշաբթի օրը , որ սրբոց թարգ-
մանացն միջոց Ս . սեմաթիւն և Սահակայ տօնախմբու-
թիւնն էր , աղային գեղեցիկ հանդէս մի կատար-
ուեցաւ քաղաքի Ս . սեմաթիւն վարձարանին մէջ
ըստ ամեն տաքուան սովորութեան :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Եթեւոր կուզուի . այս շաբթու նոր հունձէն 65
կողովի չափ վաճառեցաւ 150 դուրուշ , և 4—
5 կողով պատուական տեսակէն 154 ծախուեցաւ :
Խաւարանցի հին հունձէն պատուական ափսոս 7—8 կո-
ղով վաճառեցաւ 163 դուրուշ , և 4—5 կողով պատուական տեսակէն 154 ծախուեցաւ :

Կառավար հանդարտութեան մէջ կը պահուի . այս
օրուան արժեքը 435-էն 455 դուրուշ է , և այս գինն
ըրով 400 հալի չափ վաճառեցաւ ըստ տեսակին :

Սահակայ բուրդին գինները երկարով բարձրացան
և 445-էն մինչև 480 ծախուեցաւ կենդինարը :

Քեթիկայի գինը արժանաւոր է . Պալարի նոր ապ-
րանքը 345 դուրուշ վաճառեցաւ կենդինարը :

Փալարուտը կուզուի . բայց պարանք ունեցողն
ըստ չափազանց պահանջմանցը պատճառաւ , նոր
վաճառուներ չեղան :

ՀՈՒՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՍԸ

ԳԵՂԱՆԵՐԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՍԱԿԱՆԱԿԱՆ ԶԵՆՈՒՄԻՆԵՐ

Մարդոց ջանքի գրութեան (Գեղեցիկ) շատ յոյսով
ուսկալի ախար մըն է և զիջեցուն ամենապարկեշտ շաբթու
կամ գեր-
կուսութիւնը վաղեմէ է յոյժ . վառ գիւսը գտնուելու և անոր գիւ-
կէն է . Միակ գեղը այս է . քիչ լաւ գինի , դարեւաւոր , և ողե-
լից ըմպելիք . և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորոցին հետեւանա-
նանք , և ամենին չլաւ . նմանապէս իսկէ մի խմբ . և անոր
տեղ թէթեւ թէթեւ (Լաւ) գոհ եղիք : Կարելի եղածին չափ մի-
ջուր օգտուելու և զիջելու զհեղհասարկեալ երկր կամ շուր հաս-
տիւլէ շատ միս կէր և համեմունք (Խաւար) հեռի կեցիք : Եթե
այս օգտակար կանոնները ճշգրտութեամբ ի գործ դնելու ըլլալ
միտք չուտով պիտի հաստատանայ , մարմնիդ առողջ պիտի ըլլայ
և պիտի մահաւ թէ ջրաց շաբթուն ունեցար :

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՒՆԴԻՆԵՐԻ ԿԱՐԵԿԱՍԸ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէջ
թէ կողմնակի չափով քիչ լաւ կամ բաւական չեն ըլ-
լար , թէ բարը կամ առաջ երկարանց կը համարուի կամ թէ ա-
նոնց մեջ ցատկեր կը գոյանան մեջքին համապատասխանաւ մասը . Կար-
ման հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլ օտէի գեղահաստե-
րը աւտուլ տակաւ հրահանգաց համեմունք և անոր սպեղանիքը շը-
վել երկարանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը : Եթե
գարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ , այնինչ ու-
րիշ գեղերը զոր տեղը գործածուած պիտի ըլլան :

ՍԱԿԱՆԱԿԱՆ ԶԵՆՈՒՄԻՆԵՐ

Որ և է գեղ մի չկրնար ստանալ գործիւնը նորոգել և
աղէկացնել զայն շուտով : Ինչպէս այս գեղահաստեղը որոնք անբարե-
խառնութենէ կամ վաղեմի կերակուրէ պատճառաւ բոլոր թերթ-
կութիւնը ու կվանին և կը հասնին ի լեւալն (Գեղ-Քիչ) , ո-
րուն գործողութիւնը կը կարգաւորեն . Գեղերու ստատիկ ձգտման
(Կեղ-Քիչ) յեղեղեցաւ մեջ քանակի ներդրում թիւն մի ունի և լեւալի
ու ստանալ ամեն անկարգութիւնները միտ կը բռնէ :

ԲՈՐԲՈՐԻՆԻ ԹՈՒՐԿԱՆԱԿԱՆ (Կեղ-Քիչ) ՀԱՅ ԵՒ

ՀԱՐԲՈՒՂԻՍ

Հիւանդութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնը
ամեն ախտէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտան-
գաւոր է : Անոց գործողութեանց անկարգ ընկալելու առաջին նշ-
անները կրնան միշտ կարգաւորուլ Հոլ օտէի հաշակաւոր գեղա-
հաստից միջոցաւ : Անոց շուտով կը դարձանին արեւան մի և և աւ-
ժամանակեղ անշարժութիւնը , կը թէթեւցին խցած շնչառութեան
ըր , կը բարեխառնեն շնչառութեան ստատիկ արագութիւնը և կա-
րողութիւն կուտան շնչառութիւն ու թորեւոր գիւրութեամբ ու կա-
նաւորապէս գործելու : Այս գեղահաստեղը իրենց մարտնչական
նօրութեամբ կը սրեն արեւն ամեն աղանդութիւններէ , և աղ-
եղանակաւ կը գործեն զգրութիւնը (Կեղ-Քիչ) ընդդէմ ծիւրա-
կան ախտի , շնչառութեան , և ուրիշ թորային տկարութեանց :

ՏԱԿԱՆԱԿԱՆ ՍԱԿԱՆԱԿԱՆ ԶԵՆՈՒՄԻՆԵՐ

Տկարութեան , թուրութեան և ջրացաւութեան դեպքերու
մէջ որոնք որ և է բնական կամ գերբնական չափազանցութեան յա-
աւել եկած են , այս գեղահաստից աղային և նորոգել ներդրում
թիւնը մեծապէս օգտակար է . քանզի մարտնչութիւնը կը վերահա-
տառէ , մարմնին ամեն հիւսկայ թափումը կը կանոնաւորէ , ջրային
գրութիւնը կը գործանէ , հիւանդին միտքը կը յարգարէ և գերա-
պէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ :

Հոլ օտէի գեղահաստեղը ամենէն օգտակար գեղերն են հե-
տեւեալ հիւանդութեանց համար :

Հիւանդութիւն ,	Յօդացաւութիւն ,	Թորացաւութիւն ,
Ստանալի ախտ ,	Տեսաւտութիւն ,	Ցաւոր օրոգիւն ,
Խիթ (Կեղ-Քիչ) ,	Ջրաղբութիւն ,	Միգրացիութիւն ,
Հարուցիկ ,	Անմարտութիւն ,	Բարեբաւար ,
Ծիւրական ախտ ,	Գաւալիկ ,	Կտոր բնակարան ,
Թանջ (Կեղ-Քիչ) ,	Բարակութիւն սրտ ,	Լեւանդութիւնը կա- խալը պարտեցի ,
Վերնախտ ,	Քար կամ խիճ միջա- կեւորութիւն ,	Նայի ,
Լեւալի հիւանդութիւնը	Վերադարձութիւն ,	Ստանալի հիւանդու- թիւն ,
Փոքրացաւ ,	Լեւալի ախտ ,	Խոցողութիւնը :

ԽՈՒՆԴԻՆ—ՏԵՐ ԵՐԵՎԱՆԻ

ԳԵՂԱՆԵՐԻ ԿԱՐԵԿԱՍԸ

Ի ՏԳՍԱՐԱՆԻ ԱՐԵՎԱԿԱՆԱԿԱՆ ԱՐԵՎԱՆԱԿԱՆ